

УДК 347.78

DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-47-1-71-82>

ЦИФРОВА СПАДЩИНА: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ

Загоруй Л.М., Загоруй І.С.

DIGITAL LEGACY: PROBLEMS OF FORMATION AND PERSPECTIVES

Zagoruy L. M., Zagoruy I. S.

У статті досліджуються питання цифрової спадщини. Авторами зазначено, що в результаті інтенсивного використання цифрових платформ, соціальних мереж та інших онлайн-сервісів зростає кількість цифрових об'єктів, які можуть мати матеріальну і духовну цінність для спадкоємців. Відповідно актуалізуються питання спадкування цифрового спадку. Це репрезентує дискусії та зміну ракурсу щодо об'єктів спадкування у порівнянні з усталеними, традиційними підходами. Для вирішення правових питань щодо цифрової спадщини в цивільному праві потрібні відповідні зміни в ЦК України та в механізмі регулювання, що визначає права та обов'язки спадкоємців і враховує особливості спадкування окремих об'єктів, зокрема й тих, що належать до цифрових. Отже, ідеться про корекцію традиційної оптики та удосконалення способів правового регулювання спадкових правовідносин, розширення сфери застосування поняття спадщини та об'єктів спадкування.

Висновано, що в питанні цифрової спадщини пересікаються декілька аспектів: теоретичний, нормативний та практичний. Теоретичний аспект характеризується відсутністю єдиних підходів до розв'язання цього питання, неусталеною, різноманітною термінологією, а в деяких випадках і підміною понять. Нормативний аспект національного законодавства хоч і представлений окремими поняттями про цифрові речі, усе-таки не містить офіційного санкціонування терміносполук цифрової спадщини, цифрового спадку та правового регулювання у цій ділянці суспільних відносин. Практичний аспект цієї проблеми перебуває на стадії формування моделі цифрової спадщини, утім, вони поки що різні і не завжди спираються на законодавчу базу щодо спадкування.

Ключові слова: *спадщина, цифрова спадщина, цифровий спадок, цифрові технології, права спадкоємців, віртуальні активи, цифрові об'єкти.*

Постановка проблеми. Тема цифрової спадщини стає все більш актуальною в цивільному праві в контексті сучасних цифрових технологій, змін у способі збереження та обробки інформації, розширення об'єктів спадкування. В результаті інтенсивного використання цифрових платформ, соціальних мереж, електронних фінансів та інших онлайн-сервісів зростає кількість цифрових об'єктів,

які можуть бути важливими для спадкоємців, тобто мати для них певну цінність – матеріальну, духовну. Інтернет-профілі, об'єкти цифрового середовища, які містять особисті бази даних, фотографії та інші матеріали, стають складовою частиною цифрової спадщини. Це зумовлює потребу в регулюванні та захисті таких об'єктів після смерті особи. З поширенням криптовалюти та блокчейн-технологій виникає питання про

розробку правових механізмів для передачі та управління цими цифровими активами після смерті спадкодавця.

Зазначене підкреслює актуальність теми «цифрова спадщина», «цифровий спадок», оскільки з'являються правові невизначеності, пов'язані зі спадком, що знаходиться в цифровому середовищі. На сьогодні склалась ситуація щодо існування питання у двох вимірах – теоретичному (на стадії формування наукових підходів і деяких спроб законодавчого врегулювання) та практичному, останній – набагато швидше враховує сучасні виклики, реагує на них та пропонує шляхи розв'язання проблеми.

Для вирішення правових питань щодо цифрової спадщини в цивільному праві, потрібні відповідні зміни в Цивільному кодексі України (далі - ЦК) та в механізмі регулювання, що визначає права та обов'язки спадкоємців і враховує особливості спадкування окремих об'єктів, зокрема тих, що належать до цифрових. Зазначене підкреслює не тільки теоретичне, але й практичне значення дослідження обраної теми, оскільки ідеться про корекцію традиційної оптики та удосконалення способів правового регулювання спадкових правовідносин, розширення сфери застосування поняття спадщини та об'єктів спадкування.

Стан дослідження. Окремі питання цифрової спадщини були предметом досліджень Т.І. Бровченко, М.О. Коршакової, С. В. Ясечко, К. Г. Некіт, Н.В. Фомічова, Р.С. Еннана, Ю. О. Заїки, І. В. Спасибо-Фатєєвої, Н. В. Когут, О. М. Криштопи, І. Р. Калаури та інших. Невелика кількість окремих статей науковців та міркувань практичних фахівців не охоплюють усього спектру теоретичних питань окресленої теми.

Одним із перших у вітчизняній науці цивільного права спеціальним комплексним дослідженням спадкування ІТ-об'єктів за

сучасним цивільним законодавством є дисертаційне дослідження С.С. Аліної. Зазначене підтверджує, що тема цифрової спадщини не тільки не втрачає своєї актуальності, але й потребує подальших наукових розвідок.

Метою дослідження є аналіз питань цифрової спадщини в цивільному праві у контексті теоретичних та практичних вимірів.

Виклад основного матеріалу. Сучасне життя неможливо уявити без Інтернету, цифрових технологій (інформаційних технологій - ІТ), систем збереження даних тощо, які призвели до появи так званих інформаційних і цифрових прав, які співвідносяться між собою як ціле та частина. На думку вчених цей процес веде не тільки до зміни технологічного укладу і механізмів економічного зростання, а й створює передумови для кардинальної зміни парадигми суспільного устрою, змінює свідомість людей, їх світосприйняття, сприяє формуванню цифрової людини, цифрової культури, цифрового світогляду [1, с. 7]. У зв'язку з розвитком цієї сфери суспільного життя актуалізувалося питання спадкування цифрового спадку. Це репрезентує дискусії та зміну ракурсу щодо об'єктів спадкування у порівнянні з усталеними, традиційними підходами.

Історично спадкове право існує протягом тривалого періоду часу та виникло на основі культурних, релігійних і правових традицій, які є усталеними, але цифровізація життя призводить до появи нових об'єктів цивільних прав (цифрових), щодо яких виникає право власності, права та обов'язки, можливість спадкування. Такі процеси вимагають постійної уваги до них як на доктринальному рівні, так і на рівні правотворчої та правозастосовної практики, зокрема, врегулювання національним законодавством, напрацювання судової

практики та врахування міжнародного досвіду.

В наше життя невпинно входять термінологічні сполуки «цифрова спадщина», «цифровий спадок», «електронна спадщина», «віртуальна спадщина» [2, с. 219], утім в спадковому праві відсутнє офіційне визначення «цифрова спадщина» та єдина термінологія з приводу зазначеного, в цілому. Є слушною думка про те, що тільки-но формується концепт електронного (цифрового) спадку [3, с.191].

Звернемо увагу на декілька термінів – «спадщина», «цифрова спадщина» та «цифровий спадок», та як вони співвідносяться між собою. Почнемо з того, що термін «спадщина» вказує на правовий статус особи, яка отримує спадщину від спадкодавця – це спадкоємець. В загальному сенсі спадкування (спадщина) – перехід прав та обов'язків від спадкодавця до спадкоємців (легальне поняття – стаття 1216 ЦК). Коли ми застосовуємо термін «цифрова спадщина», то нічого не змінюється в плані розуміння, що має відбуватися, тобто це теж перехід прав та обов'язків від спадкодавця до спадкоємців, але він повинен відбутися з урахуванням того, що не тільки об'єкт спадкування знаходиться у цифровому середовищі, але й сам об'єкт є специфічним.

Термін «цифровий» у словосполученні «цифрова спадщина» майже не викликає дискусій, оскільки вказує на носіїв інформації, спосіб зберігання та передачу даних та інформаційних технологій. В Законі України «Про Національну програму інформатизації» процес впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя визначається як цифровізація. За допомогою терміносполуки «цифрова спадщина» підкреслюється відмінність від загальноновизнаного в спадковому праві терміна «спадщина». Отже, термін «цифрова спадщина» вужчий аніж термін «спадщина»,

входить в структуру поняття «спадщина» з підкресленням специфічної сфери застосування. Обидва терміна вказують на два різні аспекти передачі спадщини спадкоємцям, можуть використовуватися одночасно в спадковому праві або окремо, в залежності від об'єкта спадкування та волі спадкодавця. З урахуванням зазначеного пропонуємо частину 1 статті 1216 ЦК доповнити словами «у тому числі цифрової спадщини».

Терміни «спадок» і «спадщина» використовуються в правовому полі та мають спільне коріння, але вказують на різні аспекти правових відносин, пов'язаних з переходом спадщини. Лексикографічний довідник роз'яснює, що «спадок» – добро, майно, а «спадщина» – дістати спадок, бути спадкоємцем [4, с. 387]. Таким чином, термін «спадщина», як ми вже зазначили раніше, вказує на правовий статус особи.

В нашому дослідженні звернемо увагу на «цифровий спадок» (об'єкт (ти) спадкування). Питання цифрового спадку є наразі складним, оскільки фрагментарні роботи науковців у межах цієї проблеми не створюють об'єктивної характеристики. Відсутність серед дослідників єдиного підходу щодо термінології, також не спрощує завдання. Так, автори пишуть про віртуальні об'єкти спадкування в ІТ-сфері [5], про цифрові об'єкти [2, с. 220]; в одній роботі автор може використовувати різні терміни, зокрема: «цифрові об'єкти», «віртуальні об'єкти», електронні об'єкти, ІТ-об'єкти, «цифрові активи» [3, с. 187; 6; 7], електронні об'єкти у вигляді матеріальних і нематеріальних благ [8], цифрове майно – об'єкти, які не мають матеріалізації та існують лише в цифровому просторі – Інтернеті [9]. Наведені приклади лише підкреслюють складність у визначенні з термінологією у науковому середовищі щодо досліджуваного питання. Як відомо, і на цю особливість звертають увагу науковці у галузі

загальної теорії права, розуміння всіх термінів і терміносполук «в юридичній практиці, у різноманітних юридичних актах та документах має бути однозначним, аби відповідати принципам насамперед рівності всіх громадян перед законом і судом, недискримінації, правової визначеності [10, с. 32]. Отже, досліджуючи цифрові об'єкти в аспекті спадщини, потрібно враховувати контекст використання та мету дослідження (наприклад, проаналізувати виключно віртуальні об'єкти або цифровий контент, або цифрові активи).

Розглянемо деякі питання, пов'язані з цифровими активами та цифровими об'єктами. Термін «цифрові активи» застосовується в різних галузях, наприклад, фінанси, економіка, мистецтво, право, ІТ-сфера тощо. Деякі вчені, досліджуючи тему про цифрові активи та їх правове регулювання, зазначають, що «... цифровий актив є цифровим відображенням структурованої та впорядкованої інформації про об'єкт, котра набуває цінності в середовищі свого обертання» [11, с. 172]. З часом автор уточнює зазначене поняття обґрунтовуючи свій підхід економічною, правовою, інформаційною та ціннісною характеристиками. З урахуванням цього, цифровий актив – інформаційний ресурс, похідний від права на цінність і такий, що обертається у розподіленому реєстрі у вигляді унікального ідентифікатора [12, с. 38]. Таким чином, ключовим поняттям у цьому випадку є *інформаційний ресурс* (курсив наш – Л.З., І.З.), який має унікальні ознаки, що відрізняє його від інших об'єктів. Зокрема, інформація структурована; фіксується на цифровому носії; її можна зберігати, передавати, обмінювати, використовувати тощо; інформація про цінність формується власником цієї цінності [12, с. 34).

Цифровий актив – похідний від права на цінність, оскільки він, як зазначають

науковці, є свого роду гарантованим правом претендувати на цінність, закладену в цьому активі, виражену у цифровому вигляді [12, с. 27, 36, 37], існує у цифровому середовищі, тож має чітко визначені правила та умови знаходження там. Такий підхід є аргументованим.

Не менш складним є питання, що відносити до цифрових активів. В науковому середовищі склалося декілька підходів до цієї проблематики, зокрема, криптовалюта – це різновид цифрового актива [13]; ототожнення цифрового актива та криптовалюти [14]; це різні поняття, оскільки між ними є принципові відмінності [15]. На думку деяких вчених, термін «криптовалюта» взагалі доречно замінити на «віртуальні активи» [16, с. 48]. Такий підхід є спірним і не зовсім враховує ті наукові розробки, які вже склалися у цій сфері. Слід зазначити, що в першу чергу, використання терміна «цифрові активи» було пов'язано з виникненням технології блокчейн та криптовалютою, токенами, але, вважаємо, об'єктивно цифрові активи не зводяться до них, оскільки це поняття ширше, так як останні є різновидами цифрових активів.

Можливо з метою розуміння змісту цифрового активу, доцільно звернутися до міжнародного досвіду, який, також, може бути орієнтиром для подальших досліджень цього питання. Так, наприклад, у *Fiduciary Access to Digital Assets and Digital Accounts Act* (Закон від 12.08.2014, штат Оклахома, США) поняття «цифрового активу» – це дані, текст, електронні листи, документи, аудіо-, відеозображення, звуки, контент соціальних мереж, коди, записи про медичне обслуговування, записи медичного страхування, вихідні коди комп'ютерів, комп'ютерні програми, програмне забезпечення, програмне забезпечення ліцензій, баз даних та ін., включно з іменами користувачів і паролями, створеними,

генерованими, надісланими, переданими, такими, що передаються, отриманими або такими, що зберігаються електронними засобами на цифровому пристрої [17]. Вітчизняні науковці, досліджуючи питання щодо цифрового спадкування певних об'єктів або правового регулювання цифрових активів тощо, звертають увагу на цей нормативно-правовий акт. Утім, слід наголосити, законодавство України поки що, не вживає терміносполук «цифровий актив», доступ до цифрових активів та їх зміст, хоча міжнародний досвід в питанні правового регулювання цифрових активів, цифрової спадщини можна й враховувати, пристосовуючи його до національного законодавства.

Проте, поступово відбуваються певні зрушення в сфері законодавчого врегулювання деяких питань, пов'язаних з цифровим середовищем. Так, з прийняттям Закону України «Про віртуальні активи» від 17 лютого 2022 року (ще не набрав чинності) в правове поле вводиться термін «віртуальний актив» – нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі [18]. Це позитивний крок, але питання щодо цифрових активів поки що не отримало законодавчого визнання.

З'ясуємо, чи є у термінологічному значенні відмінності між поняттями «цифровий» та «віртуальний». Щодо терміна «цифровий» вже було зазначено, але нагадаємо, що Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує поняття «цифровий» як позначений цифрами, виражений у цифрах [19]. Таким чином, інформація, яка розміщується в цифровому середовищі (дані, текст, електронні листи, документи, аудіо-, відеозображення, звуки, контент соціальних мереж, коди, вихідні коди комп'ютерів, комп'ютерні програми тощо) подається цифрами. Щодо слова

«віртуальний», то Словник іншомовних слів тлумачить його як умовний; який немає фізичного втілення; створений засобами комп'ютерної графіки [20], тобто віртуальний об'єкт створюється цифровим інструментарієм. З урахуванням вказаного, не занурюючись в складні теоретичні розвідки цих питань (*тут є дисертаційні дослідження*), зазначимо, що терміни «цифровий актив» та «віртуальний актив» мають відносно широке та різноманітне використання, їхні визначення можуть відрізнятися в різних сферах. У загальному розумінні можна погодитись з тим, що цифровий актив може включати в себе віртуальний актив (*має свою структуру, розмір, якісні характеристики, вимірювання тощо*), і тому є ширшим терміном, може розширювати свою сферу на інші форми цифрових ресурсів, що існують в цифровому середовищі.

Цифровий актив охоплює будь-який актив, який існує у цифровій, електронній формі, незалежно від його характеру та призначення. Це може включати й криптовалюти, токени, цифрові права на певну власність, електронні гроші, файли, дані та інше. Однак, цифрові активи можуть бути іншими, ніж віртуальні активи, і мати різні технічні та правові характеристики.

Віртуальний актив, зазвичай пов'язаний із віртуальними середовищами, спроектованими програмами чи ігровими світами, які імітують реальність. Це може включати в себе віртуальні об'єкти (у тому числі речі), валюти у віртуальних іграх, віртуальні світи, децентралізовані аватари тощо.

Щодо співвідношення термінів «цифровий актив» та «цифрові об'єкти» зазначимо, що обидві терміносполуки вказують на об'єкти або ресурси, що існують у цифровому середовищі. Цифрові об'єкти можуть входити до складу цифрових активів

у різних формах і на різних підставах, наприклад, це електронні документи (контракти, договори, ліцензії тощо). Власник цифрового активу може мати права на цифрові медіафайли, такі як аудіо- та відеозаписи, фотографії, ілюстрації тощо. У сфері криптовалют і блокчейн-технологій цифровий актив може включати в себе смарт-контракти, які визначають та автоматизують умови угод. Також це можуть бути віртуальні активи в іграх, валюта у віртуальному світі тощо, права на використання та обробку даних, аналітичні звіти й результати наукових досліджень та інше. Отже, в загальному форматі до складу цифрових активів, входять різні об'єкти залежно від сфери застосування та правових аспектів. На основі такого підходу зазначимо, що цифрова спадщина так само має специфічні цифрові об'єкти спадкування.

З цифровими активами також тісно пов'язано питання цифрових речей. Вони вказують на об'єкти, що існують у цифровій формі (*файли, медіафайли, програми, електронні документи, бази даних тощо*), тобто це загальний термін, що охоплює різноманітні об'єкти, незалежно від їхньої вартості чи власності, приналежності комусь.

Отже, з урахуванням викладених вище думок, цифровий актив вказує на об'єкти або ресурси, які мають вартість або власника (або все разом) в цифровому середовищі. Це може включати й цифрові речі, які також мають вартість або власника (або все разом), зокрема й криптовалюти, смарт-контракти, право власності на об'єкти інтелектуальної власності тощо.

Таким чином, в різних галузях та в конкретних випадках визначення цих термінів може відрізнятися, з огляду на що, складно однозначно встановити, яке поняття є ширшим. Ми вважаємо, що до складу цифрових речей може входити й цифровий актив. Такий інтерес до вказаних питань

обумовлений змінами в ЦК, які було зроблено у серпні 2023 року. Так, до статті 177 ЦК внесено зміни шляхом доповнення переліку новим об'єктом - цифрові речі. У статті 179-1 визначено поняття цифрових речей (*«цифрова річ»*), під яким розуміється благо, що створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність. До виокремлених ознак цифрових речей закон відносить: існування виключно у цифровому середовищі; майнову цінність, а також вказує на види цифрових речей – віртуальні активи, цифровий контент та інші блага, якщо вони існують у цифровому середовищі та мають майнову цінність.

Таким чином, в ЦК України вперше закріплено термін «цифрове середовище» як сфера цивільних правовідносин щодо цифрових об'єктів. Вважаємо, що це є позитивним кроком в регулюванні питань, пов'язаних із цифровим середовищем, утім такий підхід, потребує уточнення, оскільки в переліку видів цифрових речей (стаття 179-1 ЦК) не враховані цифрові активи. З урахуванням зазначеного, на нашу думку, доцільно розширити перелік видів цифрових речей шляхом внесення доповнення до абзацу першого частини 1 статті 179-1 ЦК словами «цифрові активи». Відповідно на них (*цифрові активи*) поширюється правовий режим речей, право власності. Це цифрове оборотоздатне благо, до якого має бути забезпечена можливість доступу. На нашу думку такі нововведення сприятимуть чіткому врегулюванню питання щодо цифрового спадкування.

Отже, викладені вище думки дають підстави до попереднього висновку, що цифрові речі можуть бути об'єктом цифрового спадкування і, якщо взяти це за основу, то цілком обґрунтованою буде пропозиція нормативного врегулювання цього питання. В ЦК є усталена практика враховувати особливості об'єктів

спадкування та фіксувати це окремими правилами. Так, для усунення правової невизначеності та з урахуванням притаманних певним об'єктам спадкування особливостей в окремих статтях у кодексі закріплено правило спадкування земельної ділянки; право на одержання сум заробітної плати, пенсії, стипендії, аліментів, інших соціальних виплат, які належали спадкодавцеві; спадкування права на вклад у банку (фінансовій установі); на одержання страхових виплат (відшкодування); на відшкодування збитків, моральної шкоди, сплату неустойки, отримання компенсації тощо. На підставі існуючого підходу за аналогією, доречно було б розширити перелік окремих об'єктів спадкування, на які виникає право спадкоємця, доповнивши ЦК статтею 1230-1. «Спадкування права на цифрові речі».

Деякі вчені пропонують створити спеціальний розділ в ЦК, який би регламентував особливості спадкування окремих об'єктів спадкового майна (підприємств, земельних ділянок, об'єктів інтелектуальної власності тощо) розпорочених сьогодні в окремих законах і підзаконних нормативних актах [21]. Така думка є слушною за можливості розміщення в цьому розділі статті «спадкування права на цифрові речі».

Для того, щоб мати можливість спадкувати, потрібно встановити статус об'єкта та особливості спадкування. В спадковому праві ці питання поки що не врегульовані і цей процес суттєво відрізняється від практики в цифровому середовищі де виявляється формування моделі цифрової спадщини і вона складається по-різному. Звернемо увагу на декілька прикладів. Так, Apple запровадила нову функцію – Digital Legacy (в перекладі «Цифрова спадщина») для iPhone, iPad і Mac. За допомогою вказаної програми можна передати Apple ID померлої особи, але

йдеться тільки про надання доступу до iCloud померлої особи, тобто це дані, які там зберігаються, а до самого пристрою доступу не буде. Доступ зможуть отримати тільки ті особи (їх називають *цифровими спадкоємцями*), яких власник вказав за життя (призначив до 5-ти осіб контактами Legacy). Для цього потрібно отримати QR-код, його можна роздрукувати або переслати обраним особам (перелік осіб можна змінювати), які отримують доступ до даних та особистої інформації померлого [22]. Дані, які збереглися на iCloud за умови, що померла особа цим сервером користувалась, називають по-різному, зокрема «цифрова спадщина» [22] або право на виживання.

Передбачено декілька важливих вимог: дані та особиста інформація повинні зберігатися на iCloud; цифровий спадкоємець має бути старше 13 років, наявність свідоцтво про смерть, ключ доступу або QR-код. Іншими словами, такий порядок є спрощеною процедурою доступу даних користувача. За її відсутності зацікавленим особам потрібно було звертатися до суду для підтвердження права на спадщину.

Доступ до облікового запису надається на три роки, потім видаляється без можливості відновлення. Окрім Apple і Google, і Facebook також мають програми для надання можливості надавати доступ до цифрових даних померлого іншим зацікавленим особам, так званим «спадкоємцям» [22].

Facebook пропонує ще за життя передбачити осіб, які матимуть доступ до сторінки у разі смерті її володільця. Такий «хранитель» сторінки зможе нею керувати, відповідати на запити додавання у друзі, а також змінювати фото. Якщо користувач не обрав «хранителя» за життя, то, надавши документи, що підтверджують смерть володільця, Facebook може видалити сторінку або перевести її у «меморіальний режим».

Подібні послуги пропонує Google для поштових акаунтів. Twitter не передбачає можливості посмертного використання акаунтів, а допускає лише видалення сторінки [23].

Акаунт – це веб-сторінка і тільки власник сайту має на неї права. Отже, передати акаунт спадкоємцю неможливо, а ігровий акаунт більшість ігрових платформ забороняють взагалі передавати будь-якій іншій особі незалежно від способу передачі. Ці правила поширюються й на сервіси, які забезпечують доступ до фільмів, музики, книг тощо. Користувач отримує право користування сторінкою, що регулюється правилами користування сайтом. З позиції цивільного права зазначене право користування є майновим правом через те, що воно надає власнику або ліцензіату контенту контроль над способами використання цього контенту з певною метою, зокрема, для отримання прибутку. Право на користування контентом може бути надане ексклюзивно. Це означає, що тільки одна особа має право використовувати цей контент протягом, наприклад, певного часу або в конкретній сфері. Такий підхід збільшує його комерційну цінність. Таким чином, користувач, по-перше, має право розміщувати контент, тобто цифрові об'єкти, які потенційно можуть бути цифровим спадком. По-друге, право користування як майнове право може передаватися у цифровий спадок.

З урахуванням вищевикладеного, можна виокремити ще декілька проблем, зокрема, – пошук об'єктів цифрового спадку. Це складне питання на яке немає однозначної відповіді, оскільки користувач (потенційний спадкодавець) має право існувати у цифровому середовищі анонімно, під вигаданим нікнеймом. Крім того, цифровий об'єкт може знаходитись будь-де (в країні проживання, за її межами, в декількох країнах), тому постає питання щодо

правового регулювання такої цифрової спадщини, її місця знаходження, правил оформлення тощо.

До пошуку об'єктів цифрової спадщини мають бути залучені: адвокати, можливо, які спеціалізуються на наданні правової допомоги у сфері цифрових правовідносин, оскільки вони мають право отримувати доступ до різних баз даних; нотаріуси та самі спадкоємці (самостійно або за допомогою адвоката, нотаріуса). Практика у цій сфері тільки починає складатися.

Не менш важливим для цифрового спадкування є питання збереження інформації (наприклад, бази даних, файли, програмне забезпечення), оскільки цінна цифрова інформація, якщо вона не була збережена на дисках CD-ROM чи інших носіях цифрової інформації для тривалого зберігання, може бути легко втрачена, і це реальна загроза, яку не слід ігнорувати. Уявім собі ситуацію, коли спадкоємці знайшли цифрову спадщину, але вона на таких носіях, використання яких з часом стає майже недоступним або неможливим технічно. З метою збереження цінних архівних, музейних зібрань і бібліотечних колекцій, а також надання допомоги в забезпеченні загального доступу до документальної спадщини у 2003 р. було ухвалено Хартію про збереження цифрової спадщини (UNESCO Charter on the Preservation of the Digital Heritage) [24]. Отож, визнання країнами відповідальності за власну цифрову спадщину і розроблення комплексу заходів, що запобігатимуть її втраті водночас є важливим питанням і щодо забезпечення цифрової спадщини у сфері цивільно-правових відносин.

Швидкість розвитку цифрового світу впливає на зміну сталих методів зберігання інформації та звужування часових меж зберігання. Ця проблема потребує пошуку шляхів вирішення. У 1996 році був створений безкоштовний онлайн-архів некомерційної

бібліотеки «Архів Інтернету». За допомогою програми Wayback Machine збираються наявні у вільному доступі віб-сторінки зі всього світу. У жовтні 2001 року ця організація запустила програму Wayback Machine, що забезпечує вільний доступ до архівів всесвітньої мережі [24]. Більш активніше просувається робота щодо збереження у публічній сфері, зокрема в Україні створено національний інформаційний фонд – інформаційні ресурси держави, як-то: архівний, бібліотечний, стандартів, архів друку, фонд фільмів, патентний та інші фонди.

Загалом, збереження цифрових об'єктів ускладнюється технічними питаннями (фізичний знос або псування носія, наявність застарілих програм тощо), однак це не знімає питання законодавчого урегулювання означеної ділянки суспільних відносин.

Висновки. Підбиваючи підсумок, зробимо висновок про те, що в питанні цифрової спадщини пересікається декілька вимірів – теоретичний, що характеризується відсутністю єдиних підходів до розв'язання цього питання, неусталеною, різноманітною термінологією, а в деяких випадках і підміною понять. Нормативний вимір, в якому відсутнє офіційне санкціонування понять «цифрова спадщина», «цифровий спадок» та правове регулювання у цій царині. Практичний вимір, що перебуває на стадії формування моделі цифрової спадщини, але вони поки що різні і не завжди враховують чинне законодавство щодо спадкування.

Також необхідно розуміти наявність тонкої межі між цифровим спадкуванням та захистом прав особистості, нерозголошенням персональних даних.

Вважаємо доцільним знаходження балансу між механізмами саморегулювання цих відносин в цифровому середовищі інтернет-компаніями і необхідністю системного цивільно-правового регулювання.

Внесенням доповнень в ЦК України юридичних визначень стосовно понять цифрової спадщини та гарантій її реалізації, ми просуватимемось в напрямку поступового врегулювання питання щодо цифрової спадщини, оскільки нормативне регулювання є базовим, у порівнянні з іншими, забезпечує позитивний правовий режим для розвитку й вдосконалення цифрового спадкування.

Рекомендації мають загальний характер, а конкретизація потребує більш детального дослідження з урахуванням наявних наукових здобутків.

Література:

1. Воронкова В. Г. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика : монографія / В. Г. Воронкова, В. О. Нікітенко. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 460 с.
2. Ясечко С.В. Цифровий спадок в епоху діджиталізації. Проблеми цивільного права та процесу: тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 97-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна (Харків, 20 травня 2022 р.). С. 218-221. URL: <https://dspace.univd.edu.ua>.
3. Аліна С.С. Огляд досвіду впровадження електронного заповіту в умовах формування концепту електронного (цифрового) спадку. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 187-192. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2023/29.pdf.
4. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. Київ. «Українська книга», 2000. 480 с. С. 387. URL: <http://kropivnitsky.maup.com.ua> (дата звернення: 29.03.2024).
5. Фомічова Н. В. До питання правового регулювання спадкування у ІТ сфері. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 2 / відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 504-506. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/11180>.
6. Гузь Д. Спадкування віртуального майна. *Інтернет право*. URL: <https://ilaw.center/spadkuvannya-virtualnoho-majna/> (дата звернення: 02.04.2024).

7. Некіт К.Г. Деякі проблеми акаунтів у соціальних мережах як об'єктів цивільного обігу. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2018. № 16. С. 91-97.

8. Правове регулювання інноваційних відносин: монографія / С. М. Прилипка, А. П. Гетьман, Ю. Є. Атаманова та ін. Харків: Юрайт, 2013. 688 с.

9. Дворнікова П.А., Бровченко Т. І. Сучасний стан правового регулювання успадкування акаунтів у соціальних мережах. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 151-153. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/34.pdf.

10. Петро Рабінович. Правовість антропосоціальних явищ: філософські засади ідентифікації. *Філософія права і загальна теорія права*. Харків : Право, 2019. № 1. С. 32-40.

11. Кудь А.А. Цифрові активи та їх правове регулювання у світлі розвитку технологій блокчейн : монографія /А.А. Кудь, М.П. Кучерявенко, Є.М. Смичок. Харків: Право, 2019. 216 с.

12. Прогнозування впливу цифрових активів на соціально-економічний розвиток підприємства: метод. посіб. / Кудь А. А. та ін. Харків: ХОГОКЗ, 2020. 76 с. URL: https://culturehealth.org/hogokz_knigi/Kn_produkc/Metod/Kud_1.pdf.

13. Ефіріум новини. У чому причина краху ETH. *BitStat: веб-сайт*. URL: <http://bitstat.top>

14. Lenz D. M. Afterlife on the cloud: creating a heavenly plan for electronic assets. *Bar Journal*. 2012. URL: https://www.sssblaw.com/media/1104/afterlife_on_the_cloud.pdf. Latham & Watkins discusses SEC official's analysis of digital assets as securities / Wink S. P. and others. The CLS Blue Sky Blog: web-portal. Last updated: 02.07.2018. URL: http://clsbluesky.law.columbia.edu/2018/07/02/latham-watkinsdiscusses-sec-officials-analysis-of-digital-assets-as-securities/#_edn4.

15. Buntinx J. P. Digital assets vs cryptocurrencies. *The Merkle: website*. URL: <https://themerke.com>.

16. Бондаренко О.В. Адміністративно-правове регулювання обігу віртуальних активів : дис. ... на здобут. наукового ступеня к.ю.н. : 12.00.07 / Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2023. 178 с.

17. Fiduciary Access to Digital Assets and Digital Accounts: Act of 12.08.2014. *Delaware Code Online*. URL:

<https://www.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=f72> (дата звернення: 12.04.2024).

18. Про віртуальні активи : Закон України від 17 лютого 2022 року № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 12.04.2024).

19. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL: <https://slovyk.me/dict/vts/>

20. Бибик С. П. Словник іншомовних слів. Тлумачення, словотворення та словосполучення : близько 35000 слів і словосполучень / С. П. Бибик, Г. М. Сюта; за ред. С. Я. Єрмоленко. Харків: Фоліо, 2005. 623 с. (Бібліотека державної мови). URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001384>.

21. Заїка Ю. О. Н. Напрямки вдосконалення спадкового законодавства в контексті його рекодифікації. *Цивільне право України: нові виклики і перспективи розвитку : матеріали XVIII міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова* (Харків, 28 лютого 2020 р.). Харків : Право, 2020. 480 с. С. 229-232. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/>.

22. «Цифрова спадщина» Apple – нова функція, яка дозволяє заповідати свої дані на iPhone близьким людям. *iSpace| Blog* 02.02.2022. URL: <https://ispace.ua/blog/tsifrova-spadshhina-apple-nova-funktsiya-yaka-dozvolvaye-zapovidati-svoyi-dani-na-iphone-blizkim-lyudyam/>.

23. Місько С. Заповіт мілєніала. *Юридична газета online*. № 2-3 (656-657). URL: <https://yur-gazeta.com>.

24. UNESCO Charter on the Preservation of the Digital Heritage. UNESCO. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00002_29034 (дата звернення: 22.04.2024).

References:

1. Voronkova, V. H. (2022) *Filosofiiia tsyvrovoi liudyny i tsyvrovoho suspilstva: teoriia i praktyka : monohrafiia* / V. H. Voronkova, V. O. Nikitenko. Zaporizhzhia: Vydavnychiy dim «Helvetyka». [in Ukrainian].

2. Yasechko, S. V. (2022) *Tsyvrovyi spadok v epokhu didzhitalizatsii. Problemy tsyvilnoho prava ta protsesu: tezy dop. uchashnykiv nauk.-prakt. konf., prysviach. 97-i richnytsi vid dnia narodzhennia O. A. Pushkina* (Kharkiv, 20 travnia 2022 r.). - *Problemy tsyvilnoho prava ta protsesu: tezy dop. uchashnykiv nauk.-prakt. konf., prysviach. 97-i richnytsi vid dnia narodzhennia O. A. Pushkina* (Kharkiv, 20 travnia

2022), 218-221. URL: <https://dspace.univd.edu.ua>. [in Ukrainian].

3. Alina, S. S. (2023) Ohliad dosvidu vprovadzhenia elektronnoho zapovitu v umovakh formuvannia kontseptu elektronnoho (tsyfrovoho) spadku. *Pravo ta derzhavne upravlinnia - Law and public administration*, 3, 187-192. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2023/29.pdf. [in Ukrainian].

4. Karavanskyi, S. (2000) Praktychnyi slovnyk synonimiv ukrainskoi movy. Kyiv. «Ukrainska knyha», 387. URL: <http://kropivnitsky.maup.com.ua>. [in Ukrainian].

5. Fomichova, N. V. (2018) Do pytannia pravovoho rehuliuвання spadkuvannia u IT sferi. *Pravovi ta instytutsiini mekhanizmy zabezpechennia rozvytku Ukrainy v umovakh yevropeiskoi intehtratsii: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Odesa, 18 travnia 2018 r.) U 2-kh t. T. 2 - Legal and institutional mechanisms for ensuring the development of Ukraine in the conditions of European integration: materials of the International scientific and practical conference (Odesa, April 18, 2018) (Vol. 1-2; Vol. 2, 504-506.)* vidp. red. H. O. Ulianov (Ed.). Odesa: Vydavnychi dim «Helvetyka». URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/11180>. [in Ukrainian].

6. Huz, D. (N. d.) Spadkuvannia virtualnoho maina. *Internet pravo*. N. p. URL: <https://ilaw.center/spadkuvannya-virtualnoho-majna/>. [in Ukrainian].

7. Nekit, K. H. (2018) Deiaki problemy akauntiv u sotsialnykh merezhakh yak obiektiv tsyvilnoho obihu. *Visnyk Pivdennoho rehionalnoho tsentru Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy - Bulletin of the Southern Regional Center of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 16, 91-97. [in Ukrainian].

8. Pravove rehuliuвання innovatsiinykh vidnosyn: monohrafiia (2013) / S.M. Prylypko, A.P. Hetman, Yu.Ye. Atamanova (Eds.) et al. Kharkiv: Yuraŷt. [in Ukrainian].

9. Dvornikova, P. A., Brovchenko, T. I. (2022) Suchasnyi stan pravovoho rehuliuвання uspadkuvannia akauntiv u sotsialnykh merezhakh. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal - Legal scientific electronic journal*, 10, 151-153. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/34.pdf. [in Ukrainian].

10. Petro Rabinovych. Pravovist antroposotsialnykh yavlyshch: filosofski zasady identyfikatsii (2019) *Filosofii prava i zahalna teoriia prava - Philosophy of law and general theory of law*, 1, 32-40. Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].

11. Kud, A. A. (2019) Tsyfrovi aktyvy ta yikh pravove rehuliuвання u svitli rozvytku tekhnologiih blokchein : monohrafiia /A. A. Kud, M. P. Kucheriavenko, Ye. . Smychok (Eds.) Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].

12. Prohnozuvannia vplyvu tsyfrovyykh aktyviv na sotsialno-ekonomichni rozvytok pidpriemstva: metod. posib. (2020) / Kud A. A. (Ed.) et al. Kharkiv: KhOHOKZ. URL: https://culturehealth.org/hogokz_knigi/Kn_produkci/Metod/Kud_1.pdf. [in Ukrainian].

13. Efirium novyny. U chomu prychna krakhu ETN. (N. d.) *BitStat: veb-sait*. N. p. URL: <http://bitstat.top>. [in Ukrainian].

14. Lenz, D. M. (2012) Afterlife on the cloud: creating a heavenly plan for electronic assets. *Bar Journal*. N. p. URL: https://www.sssblaw.com/media/1104/afterlife_on_the_cloud.pdf (data zvernennia: 03.02.2024). Latham & Watkins discusses SEC official's analysis of digital assets as securities/Wink S. P. and others. The CLS Blue Sky Blog: web portal. Last updated: 02.07.2018. URL: http://clsbluesky.law.columbia.edu/2018/07/02/latham-watkinsdiscusses-sec-officials-analysis-of-digital-assets-as-securities/#_edn4 (data zvernennia: 10.04.2024). [in English].

15. Buntinx, J. P. (N. d.) Digital assets vs cryptocurrencies. *The Merkle: website*. N. p. URL: <https://themerkle.com>. [in English].

16. Bondarenko, O. V. (2023) Administratyvno-pravove rehuliuвання obihu virtualnykh aktyviv. *Doctor's thesis*. Zaporizkyi natsionalnyi universytet, Zaporizhzhia. [in Ukrainian].

17. Fiduciary Access to Digital Assets and Digital Accounts: Act of 12.08.2014. (2014) *Delaware Code Online*. N. p. URL: <https://www.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=f72>. [in Ukrainian].

18. Pro virtualni aktyvy: Zakon Ukrainy vid 17 liutoho 2022 roku № 2074-IX. (2022) N. p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>. [in Ukrainian].

19. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy. (N. d.) N. p. URL: <https://slovnym.me/dict/vts/> [in Ukrainian].

20. Bybyk, S. P. (2005) Slovnyk inshomovnykh sliv. Tlumachennia, slovotvorennia ta slovovzhyvannia: blyzko 35000 sliv i slovopoluchen / S. P. Bybyk, H. M. Siuta (Eds.); za red. S. Ya. Yermolenko (Ed.). Kharkiv: Folio. (Biblioteka derzhavnoi movy). URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001384>. [in Ukrainian].

21. Zaika, Yu. O. (2020) Napriamky vdoskonalennia spadkovoho zakonodavstva v konteksti yoho rekodyfikatsii. *Tsyvilne pravo Ukrainy: novi vyklyky i perspektyvy rozvytku : materialy KhVIII mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviach. 98-i richnytsi z dnia narodzh. d-ra yuryd. nauk, prof., chl.-kor. AN URSR V. P. Maslova (Kharkiv, 28 liutoho 2020 r.) - Civil law of Ukraine: new challenges and promising development: materials of the XVIII international science and practice conf., dedication 98th anniversary from the day of birth. Dr. Yurid. of science, prof., phil.-cor. Academy of Sciences of the Ukrainian SSR V.P. Maslova (Kharkov, July 28, 2020), 229-232. Kharkiv: Pravo. URL: [https:// archer.chnu.edu.ua/](https://archer.chnu.edu.ua/). [in Ukrainian].*

22. «Tsyfrova spadshchyna» Apple – nova funktsiia, yaka dozvoliaie zapovidaty svoi dani na iPhone blyzkym liudiam. *iSpace| Blog* 02.02.2022. (2022) N. p. URL: <https://ispace.ua/blog/tsifrova-spadshhina-apple-nova-funktsiya-yaka-dozvoliyaye-zapovidati-svoyi-dani-na-iphone-blizkim-lyudyam/>. [in Ukrainian].

23. Misko, S. (N. d.) Zapovit mileniala. *Yurydychna hazeta online - Legal newspaper online*, 2-3 (656-657). N. p. URL: <https://yur-gazeta.com>. [in Ukrainian].

24. UNESCO Charter on the Preservation of the Digital Heritage. (N. d.) *UNESCO*. N. p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000229034>. [in Ukrainian].

Zagoruy L. M., Zagoruy I. S. Digital legacy: problems of formation and perspectives – Article.

This article investigates the issues of digital legacy. The authors note that as a result of the intensive use of digital platforms, social networks, and other online services, there is a growing number of digital objects that may have material and spiritual value to heirs. Accordingly, the issues of inheriting digital legacy are becoming more acute. This represents discussions and changes in perspective

regarding objects of inheritance compared to established, traditional approaches. To resolve legal issues regarding digital legacy in civil law, appropriate changes in the Civil Code of Ukraine and in the regulatory mechanism that defines the rights and duties of heirs, taking into account the peculiarities of inheriting certain objects, including digital ones, are required. Thus, it is about correcting the traditional visions and improving the methods of legal regulation of inheritance legal relations, expanding the scope of application of the concept of inheritance and objects of inheritance.

It is concluded that in the matter of digital legacy, several aspects intersect: theoretical, normative, and practical. The theoretical aspect is characterized by the absence of uniform approaches to solving this issue, unstable and varied terminology, and in some cases even the substitution of concepts. The normative aspect of national legislation, although represented by separate concepts of digital things, still does not contain official sanctioning of terminologies related to digital legacy, digital inheritance, and legal regulation in this area of social relations. The practical aspect of this problem is at the stage of forming a model of digital legacy; however, these models are still diverse and not always based on the legislative base regarding inheritance.

Keywords: inheritance, digital legacy, digital inheritance, digital technologies, heirs' rights, virtual assets, digital objects.

Авторська довідка:

Загоруй Людмила Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. <https://orcid.org/0000-0002-7374-4137>

Загоруй Іван Семенович – кандидат історичних наук, доцент кафедри господарського права Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. <https://orcid.org/0000-0002-7043-1645>

Стаття надійшла до редакції 21 квітня 2024р.